

EIROPAS PADOME

KONVENCIJAS PAR CILVĒKTIESĪBU UN CIENAS AIZSARDZĪBU
BIOĻĢIJĀ UN MEDICĪNĀPAPILDPROTOKOLS
PAR CILVĒKU KLONĒŠANAS AIZLIEGUMU

ETS No 168

*Additional Protocol to the Convention for the Protection of Human rights and
Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and
Medicine, on the Prohibition of Cloning Human Beings*

Eiropas Padomes Dalībvalstis, citas Valstis un Eiropas Kopiena, kas parakstījušas Konvencijas par cilvēktiesību un cieņas aizsardzību bioloģijā un medicīnā Papildprotokolu par cilvēku klonēšanas aizliegumu,

Atzīmējot zinātnes attīstību zīdītāju klonēšanas jomā, īpaši izmantojot embriju pārdaļīšanu un kodolu pārnesei;

Apzinoties progresu, ko klonēšanas metodes pašas par sevi var sniegt zinātnes attīstībai un to medicīniskai izmantošanai;

Uzskatot, ka cilvēku klonēšana var kļūt tehniski iespējama;

Piezīmējot, ka embrija daļīšanās var notikt dabiskā veidā, dzimstot ģenētiski identiskiem dvīņiem;

Tomēr ņemot vērā, ka cilvēku instrumentalizācija, ar iepriekšēju nodomu radot ģenētiski identiskus cilvēkus, ir pretrunā ar cilvēku cieņu un tādējādi noved pie nepareizas un ļaunprātīgas bioloģijas un medicīnas izmantošanas;

Ņemot vērā arī, ka šāda ar iepriekšēju nodomu veikta medicīniska prakse attiecībā uz iesaistītajiem indivīdiem varētu radīt nopietnas medicīniskas, psiholoģiskas un sociālas dabas grūtības;

Ņemot vērā, ka Konvencijas par cilvēktiesībām un medicīnu mērķis, īpaši 1. pantā minētais princips, paredz aizsargāt katra cilvēka cieņu un identitāti,

Vienojušās par šo:

1. pants

Jebkura darbība ar mērķi radīt cilvēku, kas ģenētiski identisks citam cilvēkam, vienalga, dzīvam vai mirušam, ir aizliegta. Šā panta sakarā termins “ģenētiski

identisks” otram cilvēkam nozīmē, ka vienam cilvēkam ir tāds pats kodolu gēnu komplekts kā otram cilvēkam.

2. pants

Šī Protokola nosacījumus nevar pakļaut nekādiem ierobežojumiem sakarā ar Konvencijas 26. pantu.

3. pants

Puses uzskata, ka šī Protokola 1. un 2. panti ir uzlūkojami par Konvencijas papildu pantiem un attiecīgi arī apņemas tos piemērot.

4. pants

Šis Protokols tiks nodots parakstīšanai Konvenciju parakstījušām pusēm. Tas ir jāratificē, jāpieņem vai jāatzīst. Puse nevar ratificēt, pieņemt vai atzīt Protokolu, ja iepriekš vai vienlaikus nav ratificējusi, pieņēmusi vai atzinusi Konvenciju. Ratifikācijas, pieņemšanas vai atzīšanas dokumenti glabājami pie Eiropas Padomes Ģenerālsēkretāra.

5. pants

1. Šis Protokols stāsies spēkā tā mēneša pirmajā dienā, kas seko trīs mēnešu periodam pēc datuma, kad piecas Valstis, to vidū vismaz četras Eiropas Padomes Dalībvalstis, ir izteikušas savu piekrišanu pakļauties šim Protokolam saskaņā ar 4. panta nosacījumiem.

2. Attiecībā uz katru Pusi, kas pēc tam ir izteikusi piekrišanu šim Protokolam, tas stāsies spēkā tā mēneša pirmajā dienā, kas seko trīs mēnešu periodam pēc datuma, kad būs iesniegusi glabāšanā ratifikācijas, pieņemšanas vai atzīšanas dokumentu.

6. pants

1. Pēc šī Protokola stāšanās spēkā katra Valsts, kas pievienojusies Konvencijai, var pievienoties arī šim Protokolam.

2. Pievienošanās notiek, iesniedzot Eiropas Padomes Ģenerālsēkretāram glabāšanā pievienošanās dokumentus, un pievienošanās stājas spēkā tā mēneša pirmajā dienā, kas seko trīs mēnešu periodam pēc datuma, kad būs nodoti glabāšanā pievienošanās dokumenti.

7. pants

1. Katra Puse jebkurā laikā var denonsēt šo Protokolu, nosūtot notu, kas adresēta Eiropas Padomes Ģenerālsēkretāram.

2. Šāda denonsācija stāsies spēkā tā mēneša pirmajā dienā, kas seko trīs mēnešu periodam pēc datuma, kad notu būs saņēmis Ģenerālsēkretārs.

8. pants

Eiropas Padomes Ģenerālsēkretārs paziņos Padomes Dalībvalstīm, Eiropas Kopienai, jebkurai Valstij, kas parakstījusi Konvenciju, jebkurai Pusei vai citai Valstij, kas aicināta pievienoties Konvencijai, par

- a. jebkuru parakstīšanu;
- b. jebkura ratifikācijas, pieņemšanas, atzīšanas vai pievienošanās dokumenta nodošanu glabāšanā;
- c. jebkuru datumu, kad šis Protokols stājas spēkā saskaņā ar 5. vai 6. pantu;
- d. jebkuru citu aktu, notu vai paziņojumu, kas attiecas uz šo Protokolu.

To apliecinot, apakšā parakstījušies, attiecīgi pilnvaroti, parakstīja šo Protokolu. Sastādīts ... angļu un franču valodā, abi teksti ir vienlīdz autentiski, vienā eksemplārā, kas tiek nodots glabāšanā Eiropas Padomes arhīvos. Eiropas Padomes Ģenerālsēkretārs nosūtīs apstiprinātas kopijas visām Eiropas Padomes Dalībvalstīm, Valstīm, kas nav iestājušās Eiropas Padomē, taču ir piedalījušās šī Konvencijas izstrādāšanā, un katrai Valstij, kas uzaicināta pievienoties šai Konvencijai, un Eiropas Kopienai.

SKAIDROJUMS KONVENCIJAS PAR CILVĒKTIESĪBU UN CIENAS AIZSARDZĪBU BIOLOĢIJĀ UN MEDICĪNĀ PAPILDPROTOKOLAM PAR CILVĒKU KLONĒŠANAS AIZLIEGUMU

Juridisko jautājumu direkcija

Projekts

1. Šis protokols pamatojas uz noteiktiem nosacījumiem, ko satur Konvencija par cilvēktiesībām un biomedicīnu, īpaši sekojošie panti: 1. pants, kas nosaka, ka šās Konvencijas līgumslēdzējas puses aizsargās katra cilvēka cieņu un identitāti un ikvienam bez kādas diskriminācijas garantēs cieņu pret viņa integritāti un citas tiesības un pamata brīvības sakarā ar bioloģijas un medicīnas lietošanu; 13. pants, kas nosaka, ka jebkura iejaukšanās, lai modificētu cilvēka genofondu, var tikt veikta tikai ar preventīviem, diagnostiskiem vai terapeitiskiem nolūkiem un vienīgi tad, ja tās mērķis nav radīt kādas izmaiņas jebkuru pēcnācēju genofondā; 18.1 pants, kas nodrošina embriju *in vitro* aizsardzību, veicot pētījumus ar tiem, un 18.2 pants, kas aizliedz embriju radīšanu pētnieciskiem nolūkiem.
2. Šūnu un audu klonēšana visā pasaulē tiek uzlūkota par vērtīgu biomedicīnisku metodi, kas ir ētiski pieņemama. Tomēr pastāv dažādi viedokļi par embrionālas izcelsmes nediferencētu šūnu klonēšanas ētisko pieņemamību. Lai kādi būtu viedokļi

par šādas klonēšanas metodēm, Konvencijā par cilvēktiesībām un biomedicīnu noteiktās augstāk minētās normas veido skaidru barjeru pret cilvēku embriju nepareizu un ļaunprātīgu izmantošanu, jo atbilstošu to aizsardzību garantē Konvencijas 18. pants, kas aizliedz arī to radīšanu pētnieciskiem nolūkiem. Tomēr jāatšķir trīs situācijas: šūnu klonēšanu kā metodi, embriju šūnu izmantošanu klonēšanas metodēs un cilvēku klonēšanu, piemēram, izmantojot tādas metodes kā embriju pārdalīšanu un kodolu pārneši. Pirmā situācija no ētikas viedokļa ir pilnīgi pieņemama, bet otro vajadzētu izskatīt protokolā par embriju aizsardzību. Trešās situācijas sekas, t. i., cilvēku klonēšanas aizliegums, atrodas šī prokola kompetencē.

3. Cilvēku klonēšana ar iepriekšēju nodomu rada draudus cilvēku identitātei, jo izbeigtu nepieciešamo aizsardzību pret cilvēka ģenētiskās konstitūcijas predetermināciju, ko varētu izteikt kāda trešā puse. Turpmāka ētiska argumentācija par cilvēku klonēšanas aizliegšanu pirmām un galvenām kārtām balstās uz cilvēka cieņu, ko apdraud instrumentālā, izdarot cilvēku mākslīgu klonēšanu. Pat ja nākotnē teorētiski varētu iedomāties situāciju, kas varētu izslēgt mākslīgi klonēta cilvēka atvases instrumentālā, to nevar uzskatīt par pietiekamu cēloni, lai ētiski attaisnotu cilvēku klonēšanu. Tā kā dabiskā ģenētiskā rekombinēšanās droši vien nodrošina lielāku cilvēka brīvību nekā prederminēta ģenētiskā radīšana, visu personu interesēs ir saglabāt būtisko dabisko nejaušību savu gēnu kombinēšanā.

4. Šis protokols neieņem specifisku pozīciju attiecībā uz to, vai ētiski pieņemama ir šūnu un audu klonēšana pētnieciskiem nolūkiem, kas novestu pie medicīniskas izmantošanas. Tomēr jāsaprot, ka klonēšana kā biomedicīniska metode ir svarīgs līdzeklis medicīnas attīstībā, īpaši jauno terapiju attīstībā. Šī protokola nosacījumi nav jāsaprot kā klonēšanas metožu aizliegums šūnu bioloģijā.

5. Tomēr protokols nosprauž skaidras barjeras pret jebkuru mēģinājumu mākslīgi radīt ģenētiski identiskus cilvēkus. Protokols nepievēršas hormonālai stimulācijai, ar ko ārstē sievietes neauglību un kas var izsaukt dvīņu piedzimšanu. Tas eksplīcīti ierobežo ģenētisko identitāti, ar ko saprot situāciju, kad vienam cilvēkam ir tāds pats kodolu gēnu komplekts kā otram cilvēkam, tas nozīmē, ka jebkura darbība, izmantojot embriju pārdalīšanas un kodolu pārnese metodes, lai radītu cilvēku, kurš ir ģenētiski identisks citam cilvēkam, vienai, dzīvam vai mirušam, ir aizliegta.

6. Saskaņā ar pieeju, ko izmantoja gatavojot Konvenciju par cilvēktiesībām un biomedicīnu, tika nolemts, ka vietējai likumdošanai tiek atstātas tiesības definēt jēdziena "cilvēks" saturu, lai to lietotu attiecībā uz šo Protokolu.

7. Apzīmējums "kodolu" nozīmē, ka tikai kodolu gēni - nevis mitohondriju gēni - tiek aplūkoti saistībā ar identitāti, un tāpēc cilvēku klonēšanas aizliegums ietver sevī arī kodolu pārnese metodes ar mērķi radīt identiskus cilvēkus. Terminā "tāds pats kodolu gēnu komplekts" ņemts vērā fakts, ka attīstības gaitā ar dažiem gēniem var notikt somatiskas mutācijas. Tādējādi monozigotiem dvīņiem, kas attīstījušies no vienas apaugļotas olšūnas, būs viens un tas pats kodolu gēnu komplekts, bet, iespējams, ne 100% identiskums attiecībā uz visiem gēniem. Svarīgi piezīmēt, ka Protokols neparedz nekādā veidā diskriminēt monozigotos dvīņus.

8. Šis protokols ir svarīgs solis, nospraužot skaidrus ētiskos un juridiskos nosacījumus reprodūktīvās medicīnas jomā. Savienojumā ar Konvencijas 1., 13., 14., un 18. panta nosacījumiem tas nosprauž svarīgus ētiskus principus, kam vajadzētu izveidot pamatu tālākai medicīnas un bioloģijas attīstībai šai jomā ne tikai pašlaik, bet arī nākotnē.